

Nr 25.

Av herr **Hellström**, om åvägbringande av utredning och förslag i fråga om kraftigare befrämjande av kolonisationen å bondejord i Norrland.

Under nu rådande kristidsförhållanden ha vi fått lära oss att inse den stora vikten av, att vårt svenska jordbruks utvecklingsmöjligheter på bästa sätt bliva tillgodogjorda. Redan före det stora världskriget hade vår emigrationsfråga visat oss, att ett rationellt utnyttjande av jordbrukets expansionsmöjligheter var av stor betydelse, då det gällde att söka kvarhålla vår befolkning inom landet. Och numera har hela vår svårlösta folkhushållningsfråga låtit oss klarare och tydligare än någonsin förut inse jordbrukets betydelse för land och folk. Det måste därför anses vara av vital betydelse för vårt land, att frågan om ett rationellt utnyttjande av jordbrukets utvecklingsmöjligheter upptages till en noggrann prövning för att så snart som möjligt bringas till en tillfredsställande lösning.

I sitt stora betänkande »Emigrationsutredningen» sammanfattar prof. *G. Sundbärg* resultaten av den vidlyftiga undersökningen däri, att »det är missförhållandena inom jordbruket, som för närvarande egentligen förklara emigrationen från vårt land», och särskilt pekar han på det förhållandet, att nyodlingsarbetet i större delen av landet så gott som upphört, varigenom jordbruket oaktat all utveckling i intensitet förlorat sin viktigaste och för befolkningsöverskottets mottagande betydelsefullaste expansionsmöjlighet. Under århundradet närmast före 1860-talet, vilken period särskilt är utmärkt genom en ganska stark tillväxt av landets jordbrukande befolkning, pågick inom vårt land ett mycket energiskt nyodlingsarbete, varigenom den odlade åkerarealen högst väsentligt ökades. År 1750 uppgick åkerarealen till 600,000 hektar och år 1860 till 2,500,000 hektar. Denna ökning i arealen odlad jord var långt starkare än folk-

ökningen: på 100 inbyggare kom vid den ifrågavarande periodens början 34 hektar åker och vid dess slut 65 hektar.

Under de sista 50 à 60 åren har nyodlingsarbetet däremot allt mer och mer avtagit, samtidigt med att ökningen av den jordbrukande befolkningen blivit allt mindre och i stora delar av landet till och med efterträts av en minskning. Den av jordbruket och dess binäringar levande befolkningen, som år 1880 uppgick till 3,078,000 människor, utgjorde år 1910 endast 2,663,000.

Inom Norrland ställa sig förhållandena på detta område helt annorlunda. Mången anser, att de gynnsamma siffrorna för folkökningen i Norrland äro beroende endast av industriens och ej av jordbrukets utveckling, men den av prof. *Nils Wohlin* för emigrationsutredningen verkställda undersökningen angående »Den jordbrukande befolkningen i Sverige 1751—1900» (Bil. IX till Emigrationsutredningen) visar något helt annat. Under det att den av jordbruket och dess binäringar levande befolkningen under tidsperioden 1850—1900 i *Svea- och Götaland minskats* från 2,108,632 till 1,966,377 eller med 142,255 personer, motsvarande en *minskning av 6,7 %*, har den jordbrukande befolkningen i *Norrland* däremot under samma tid *ökats* från 296,886 till 475,004 eller med 177,118 personer, motsvarande en *ökning av 59,4 %*.

Och även om man inskränker jämförelsen till den självägande bondeklassens utveckling under det förra århundradets sista 30-årsperiod, som var en för det norrländska jordbruket synnerligen kritisk tid, så framträder samma för det norrländska jordbruket gynnsamma förhållande. Av *Wohlins* utredning framgår nämligen, att medan bondeklassen inom hela riket under tiden 1870—1900 ökats med 6,2 %, ökningen i Gävleborgs län uppgick till 11,2 % och i de fyra nordligaste länen till 39,4 %. För hela Norrland uppgick ökningen till 33 %, under det att den för hela det övriga Sverige uppgick till endast 1,2 %. På Norrlands anpart kommer således icke mindre än 84 % av hela den svenska bondeklassens tillväxt under tidsperioden 1870—1900.

Yrkesstatistiken visar således med tydliga siffror, att bondeklassen och därmed också jordbruket utvecklats sig och fortfarande utvecklas sig på ett gynnsammare sätt i Norrland än i det övriga Sverige. Trots bolagens hemmansförvärv under de sista årtiondena ha hemmansbrukens antal ökats och skola, sedan genom norrlandslagstiftningen faran för bondeklassens fortsatta decimering numera blivit undanröjd och mera stabila förhållanden hunnit utvecklas sig emellan de skilda intressen, som jordbruket och industrien representera, säkerligen komma att i än högre grad ökas.

Detta för det norrländska jordbruket gynnsamma förhållande beror säkerligen, åtminstone till stor del, på det däruppe ännu fortlevande in-tresset för att genom nyodlingar utöka arealen av odlad jord och på en därav föranledd större möjlighet till hemmansklyvningar och utflyttningar. För det norrländska jordbrukets fortsatta utveckling måste det därför anses vara av den största betydelse, att de stora odlingsmöjligheter, som finnas inom de flesta norrländska länen, bliva tillgodogjorda. Det norrländska jordbruket kräver också ökad åkerareal, ej minst med hänsyn till de enskilda brukningsdelarnes obetydliga areal av odlad jord.

Tillgången på odlingsjord i Norrland.

Under den livligaste nyodlingsperioden i södra och mellersta Sverige var det egentligen de vidsträckta, föga avkastande ängsmarkerna, som voro föremål för nyodlingsarbetet. Även inom Norrland ha ängsmarkerna på senare tid i stor utsträckning börjat att tagas i anspråk såsom odlingsmark, och praktiskt taget kan man beräkna arealen av odlingsmark inom Norrland till minst samma ytvidd som ängsmarken. Denna uppgick år 1914 till en areal av inalles 609,719 hektar, varav 446,400 hektar kommo på de två översta och 63,319 hektar på de tre sydligare norrlandslänen. Visserligen lämpar sig icke all ängsmark till uppodling, men å andra sidan finnas på de områden, som i statistiken upptagits såsom skogsmark, mycket stora arealer, som äro lämpliga till odling; och medräknas de oerhörda arealerna av odlingsbara moss- och myrmarker, som i lantmäterihandlingarna ofta äro upptagna endast såsom impediment, så kommer man till mycket höga siffror för odlingsmarken i Norrland.

Inom Norrbottens län ligger en stor del av den bördigaste jorden ännu oppodlad. Detta är förhållandet med stora arealer grund myrjord, som ligger vid älvarne mellan den odlade bygden närmast älvstränderna och de floddalen begränsande höjderna och som oftast har god lerjord till underlag. Sådana områden finnas isynnerhet vid Luleå, Råneå och Torneå älvar. Liknande bildningar finnas vid de många skogsåarne, som flyta fram på området emellan de stora norrbottensälvarne, således upp efter Alterån, Rokån och Aleån, vid Pärsöfjärden och Degerselet, Vitån, Sangisån, Keräsjoki m. fl. I överbygden utgöres odlingsmarken till största delen av myrjord.

Även inom *Västerbottens län* är tillgången på odlingsmark mycket god. Isynnerhet ha de sydligaste lappmarkssocknarne, Vilhelmina och Dorotea,

mycket stora arealer av god odlingsmark. Vilhelmina socken, som näst Karesuando socken i Norrbottens län är Sveriges vidsträcktaste kommun, ligger delvis på silurgrund och överensstämmer således med hänsyn till jordens beskaffenhet med angränsande socknar i Ångermanland och Jämtland. I flere av de något större dalgångarne finnas issjöavlagringar av större eller mindre utbredning. Likaså är den inom vissa delar av detta område förekommande, av siluriskt material bildade moränjorden, av befolkningen kallad »bergjord», av bättre beskaffenhet än moränjorden eljest inom både Norr- och Västerbottens län.

Länets lantmätare ha i ett år 1901 avgivet yttrande beräknat, att inom Västerbottens läns kustområde endast $\frac{1}{5}$ och inom lappmarken högst $\frac{1}{20}$ av den till odling dugliga marken uppodlats. Och hushållningssällskapetets förvaltningsutskott uppger i ett till emigrationsutredningen avgivet yttrande, att av den dugliga odlingsmarken i kustlandet ej ens $\frac{1}{4}$ och i de övriga delarne ej $\frac{1}{40}$ är uppodlad.

Vid denna uppskattning har man tydligen gått ut ifrån, att större delen av de i dessa trakter förekommande myrmarkerna äro odlingsvärda. Samma åsikt om lappmarksmyrarnes odlingsvärde har också omfattats av de experter på mosskulturens område, som varit i tillfälle att ägna denna fråga en närmare undersökning, t. ex. mosskulturforeningens torvgeolog d:r *E. Haglund*, som i och för den vid 1916 års riksdag beslutade tilläggsavvittringen i Dorotea socken verkställt omfattande mossjordsundersökningar i denna och en del andra lappmarkssocknar. En motsatt uppfattning har däremot uttalats av prof. *A. G. Högbom*, som uti en i Ekon. Tidskrift år 1904 publicerad uppsats om möjligheterna för en jordbrukskolonisation i Norrland uttalat sig mera pessimistiskt om lappmarksmyrarnes odlingsvärde och om möjligheten att på dem grunda en ekonomiskt bärkraftig jordbrukskolonisation.

Inom *Jämtlands län*, särdeles i norra Jämtland, finnas mycket stora arealer odlingsmark av synnerligen god beskaffenhet på såväl myr- som fastmark, vilka odlingslägenheter, sedan inlandsbanan numera framdragits genom länet, med fördel borde kunna tagas under odling. Konungens befallningshavande säger i sin sista 5-årsberättelse, att »tillgången på odlingsmark av ypperlig beskaffenhet är praktiskt taget obegränsad» och i en till mosskulturforeningen år 1908 avgiven reseberättelse har d:r *Haglund* beräknat arealen av den torrläggings- och odlingsbara myrmarken inom Jämtlands län till 200,000 hektar eller 20 kv. mil. Och beträffande de jämtländska myrarnes beskaffenhet säger samme specialist, att »man knappast behöver råka i tvivelsmål om marken är odlingsbar eller icke, ty de

odlingsbara äro i så övervägande majoritet, att man sällan råkar på olämpliga». Även har *A. G. Kellgren* i en reseberättelse till lantbruksakademien år 1893 framhållit, att han i Härjedalen på några ställen väster om Funäsdalen påträffat backmyrar, som genom utskärning av rinnande vatten utan människans åtgörande blivit torrlagda och som nu genom atmosfäriernas inflytande övergått till en mild mulljord, lämplig såväl till odling som till jordförbättringsmedel på fastmarksjorden.

I *Västernorrlands län* har inom kustsocknarna den odlingsbara marken i ganska stor utsträckning redan tagits i anspråk, särskilt omkring de tre stora älvarnes nedre lopp, men upp efter skogsåarne i Ångermanland finnas mycket goda odlingsmarker, bestående av ett grunt myrjordslager på lerbotten.

Till följd av den kuperade terrängen äro odlingsmarkerna inom *Västernorrlands län* i allmänhet av mindre omfattning och utgöras ofta av trånga dalgångar med skarpa lutningsförhållanden, ända upp till 1 à 2: 100. Till övervägande del bestå de av starrmyrar. Inom *Nätra* och *Sidensjö* socknar uppefter *Nätraån*, i *Anundsjö* socken vid *Myckelgensjön* och *Självadsån*, i *Gideå* socken uppefter *Gideå älv* samt i *Björna* och *Trehörning-sjö* socknar finnas dock vidsträckt odlingsmarker av mycket god beskaffenhet. Myrarna i dessa trakter ligga allesammans på lerbotten, som dock här och var utgöres av jäslera.

Inom *Gävleborgs län* är den odlingsbara marken visserligen i stor utsträckning redan tagen i bruk inom kustsocknarna, men i skogsbygden finnas även här stora arealer odlingsmark av delvis mycket god beskaffenhet. Läsagronomen *Bertil Sahlén*, sedermera kulturingeniör hos svenska mosskulturforeningen, har sålunda i utlåtande till norrlandskommittén beräknat, att omkring 100,000 hektar odlingsmark ännu skulle inom *Gävleborgs län* finnas tillgängliga för nyodling.

Den norrländska odlingsmarkens fördelning med hänsyn till äganderätten.

En fråga, som är av stor betydelse för ett rationellt tillgodogörande av *Norrlands* oerhörda odlingsmöjligheter, är den, vilken som äger de landsområden, där dessa odlingsmarker befinna sig. Är det staten, trävarubolagen eller bönderna, som i övervägande grad äro i besittning av de markområden, som erbjuda de största expansionsmöjligheterna för det norrländska jordbruket?

Statens marktillgångar i Norrland ha, som bekant, blivit reglerade genom den under senare delen av 1700-talet och hela 1800-talet verkställda avvitringen. Denna har haft till uppgift att, såsom det i åtskilliga bland avvitringsförfattningarna säges, »bereda för hemmansåboarne full visshet och säkerhet om deras ägogrund och för idoga arbetare tillfälle till nya hemmans anläggning på kronans allmänningar och överloppsmarker, samt således befrämja landets uppodlande».

På vilket otillfredsställande sätt denna stort anlagda kolonisationsplan blev genomförd, framgår t. ex. av norrlandskommitténs utredning av hithörande förhållanden. Av denna utredning framgår bl. a., att av Norrlands hela jordareal år 1900 11,628,145 hektar tillhörde stat och kommuner och 13,484,218 hektar tillhörde enskilda. Om man emellertid frånser den ovan odlingsgränsen belägna arealen, som till stor del utgöres av improduktiva marker, och om man till enskild mark räknar även de till sockenallmänningen anslagna områdena, så finner man följande relation emellan den av staten bibehållna och den av staten till jordbrukets understödjande överlämnade jordarealen.

Område	Markareal, bibehållen i statens ägo		Markareal överlämnad åt enskilda	
	i hektar	i %	i hektar	i %
Norrbottnens län	2,724,509	48,5	2,889,520	51,5
Västerbottnens »	1,190,705	28,2	3,024,656	71,8
Jämtlands »	216,933	5,4	3,765,286	94,6
Västernorrlands län...	183,440	7,1	2,401,941	92,9
Gävleborgs län	94,099	5,5	1,609,896	94,5
Hela Norrland	4,409,686	24,4	13,691,299	75,6

Inom Jämtlands, Västernorrlands och Gävleborgs län ha sålunda endast 5,4—7,1 % av hela jordarealen bibehållits i kronans ägo, under det att inom Västerbottnens och Norrbottens län resp. 28,2 och 48,5 % bibehållits såsom kronoparker. Att arealen av kronoparkerna i de tre sydligaste norrlandslänen blivit så liten, sammanhänger därmed, att man vid avvitringen avlöste de flesta av de å kronoparkerna belägna myrängarne (ströängarne) mot skogsmark, och därvid följde den regeln, att man för ängsmarken lämnade 6 gånger så stor areal skogsmark. Större delen av det område, som eljest skulle avsatts till kronoparker, kom därigenom att överlämnas åt enskilda.

Av de på detta sätt till »hemmansåboar och idoga arbetare» överlämnade markområdena utgjordes större delen av skogsmark. För att befärma landets uppodlande bemödade sig avvitringslantmätare så mycket som möjligt att till byalagens markområde lämna all sådan mark, som ansågs odlingsvärd, varföre till kronoparkerna i de flesta fall avsattes endast sådan mark, som ansågs vara oduglig till odling. Senare verkställda undersökningar ha visserligen visat, att denna avsikt ej kunnat bliva förverkligad, utan att även på kronomarken finnas goda odlingslägenheter till stor utsträckning, men tydligt är, att *den allra största delen av Norrlands bästa odlingsmarker på grund av det sätt, på vilket avvitringen förgåt, befinner sig å de till de enskilda överlämnade markområdena.*

Bolagens marktillgångar utgöra emellertid numera en mycket stor procent av Norrlands i enskild ägo befintliga jord. I detta skogrika land, vars stora skogsarealer ursprungligen voro till stor del anslagna åt bönderna till stöd för jordbruket, skulle ett rationellt utnyttjande av skogstillgångarne naturligtvis kunnat bliva även jordbruket till stor nytta. Men erfarenheten hittills har visat, att detta i stort sett mött allt för stora svårigheter för den norrländske bonden. Han har ej intagit en sådan ställning och haft de ekonomiska och tekniska insikter, som varit nödvändiga förutsättningar för att han skulle kunnat själv tillgodogöra sig de stora rikedomar, som avvitringen bragte i hans hand; sammanslutningstanken och kooperationssträvandena voro vid den tiden ännu så outvecklade, att det endast var med största svårighet, ja rent av med våldförande av befolkningens egna önsningar, som det lyckades att i några få norrlandssocknar få s. k. sockenallmänningar avsatta, och då var det naturligtvis så mycket mindre att tänka på att för en rationell skogsskötsels bedrivande få några ekonomiska sammanslutningar bland bönderna till stånd; och staten, som med frikostig hand skänkte bönderna de värdefulla skogarne, vidtog icke några som helst åtgärder för att upplysa befolkningen om gåvans verkliga värde och dess lämpligaste användning.

På grund härav kan man säga, att de direkta fördelar, det norrländska jordbruket haft av de stora skogsarealer, som staten donerat till dess understödjande, varit skäligen små. Försäljningarne av skogseffekter skedde under den första tiden genom upplåtande av avverkningsrätter, vilka på en gång tillförde hemmansägaren en större penningesumma, men däremot ingen stadigvarande inkomst, och vilka i många fall snart nog avlöstes genom hela hemmanets försäljning till det bolag, som först inköpt avverkningsrätten. I det sistnämnda fallet blev skogstillgången således icke till något gagn, men däremot till kanske obotlig skada för det ifrågavarande

jordbruket. Särskilt måste all den odlingsjord, som på detta sätt övergått ur bondehand i bolagsägo, anses till allra största delen hava undandragits jordbruket och odlingsintresset.

Efter mantal räknat hade sågverksindustrien vid sekelskiftet förvärvat öfver $\frac{1}{5}$ av all i enskild ägo befintlig jord. Då hemmanen i skogsbygden, vilka vid avvittningen erhållit den största skogsarealen i förhållande till sin skatt, av naturliga skäl voro de av sågverksbolagen mest eftersträfvade, så kom tyngdpunkten i bolagens hemmansförvärv att ligga i skogsbygden, under det att de skogfattigare hemmanen i kustbygden däremot icke i någon större omfattning kommo att förvärvas av bolagen. Räknar man icke efter skattetalet, utan efter de arealer, som bolagen förvärvat, så blir förhållandet emellan »bondejord» och »bolagsjord» därför ändå mer i ögonen fallande. Jordfördelningen i Norrland år 1900 ställer sig då på sådant sätt, som framgår av nedanstående tabell:

Område	Arealen i hektar			I % av arealen	
	Bondejord	Bolagsjord	Summa	Bondejord	Bolagsjord
Norrbottnens län	1,970,637	677,347	2,647,984	74,4	25,6
Västerbottnens »	2,310,708	713,946	3,024,656	76,4	23,6
Jämtlands »	2,162,179	1,602,027	3,764,206	57,4	42,6
Västernorrlands »	1,395,029	994,231	2,389,260	58,4	41,6
Gävleborgs »	945,988	712,124	1,658,112	57,1	42,9
Hela Norrland	8,784,541	4,699,675	13,484,218	65,1	34,9

Dessa siffror visa, att i södra Norrland omkring 42 % och i övre Norrland ungefär 25 % av hela den i enskild ägo befintliga jordarealen år 1900 befann sig i sågverksindustriens ägo och således för långliga tider framåt undandragits det självägande bondejordbruket. Också framhåller norrlandskommittén i sin utredning, att de fastigheter, som år 1900 tillhörde idkare av trävarurörelsen i Norrland och Dalarna, utgjorde i areal ett större område än den sammanlagda arealen av Malmöhus, Kristianstads, Hallands, Blekinge, Kalmar, Kronobergs och Jönköpings län.

Den av norrlandskommittén verkställda utredningen har sedan fullföljts av landshövding *Johan Widén*, som på uppdrag av chefen för k. justitiedepartementet verkställt undersökningar angående den norrländska förbudslagstiftningens verkningar.

Av denna undersökning, som av vissa tekniska skäl endast omfattat bolagens hemmansförvärv och icke såsom norrlandskommitténs även »andra sägverksägares» och »bruksägares» fastigheter, framgår, att bolagen i mycket stor utsträckning begagnat sig av den tid, som förflöt emellan norrlandskommitténs första framställning om en provisorisk förbudslag (november 1901) och den tidpunkt, då lagen äntligen antogs (maj 1906). *Widéns* utredning visar, att de av bolagen ägda jordområdena under de år, utredningen av norrlandsfrågan pågick, hade ökats med ytterligare bortåt en femtedel eller med 765,193 hektar i de delar av Norrland, som »norrlandslagen» avser. År 1906 uppgick bolagsfastigheternas sammanlagda areal inom hela det område, som norrlandslagstiftningen omfattar (således även vissa delar av Kopparbergs län medräknade), till 5,362,251 hektar, motsvarande 36,4 % av all enskild jord. Härav var 225,627 hektar inrösningsjord. Sammanlagda taxeringsvärdet uppgick till 115,171,800 kronor, motsvarande 28,7 % av all inom området befintlig enskild jords taxeringsvärde.

Bondejordens omfattning är emellertid, såsom härav framgår, dock fortfarande övervägande inom större delen av Norrland, och på grund därav att bolagens markförvärv varit mest omfattande i skogsbygden, under det att den skogsfattigare kustbygden däremot blivit mindre berörd av bolagens hemmansköp, så *befinner sig den största och värdefullaste delen av de norrländska odlingsmarkerna allt fortfarande i böndernas ägo.*

Vill man inom Norrland befrämja en kraftig nyodlingsverksamhet och i samband därmed till emigrationens motverkande tillskapa en mera omfattande nybildning av bärkraftiga jordbruk, så bör man därför i främsta rummet befrämja en omfattande kolonisation å bondejorden.

Hittills vidtagna åtgärder för den norrländska odlingsjordens tillgodogörande för kolonisationsändamål.

Åtgärder för kolonisation å kronojord.

De åtgärder å kronojord, som vidtagits för tillgodogörandet av de stora arealer odlingsmark, som finnas i Norrland, hava hittills egentligen endast avsett statens marktillgångar. Genom kungl. brev den 29 maj 1891 utfärdades bestämmelser för upplåtande inom Norrbottens län av s. k. *skogstorp* och genom kungl. kungörelse den 27 maj 1904 utsträcktes upplåtandet av skogstorp att gälla även för Västerbottens län. Dessa upplåtelse gjordes för en tid av högst 20 år, inom vilken tid skogs-

torparen skulle hava bebyggt och uppodlat torpet. Odlings- och byggnadsbidraget sattes till endast 500 kronor.

Nära överensstämmande med dessa upplåtelser äro de upplåtelser av *odlingslägenheter* å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen, som medgivits enligt kungl. kungörelsen den 18 juni 1909. För dessa har fastställts en upplåtelsetid av 50 år och ett odlings- och byggnadsbidrag av 750 kronor.

Antalet skogstorp och odlingslägenheter utgjorde vid ingången av år 1915:

Område	Skogstorp	Odlingslägenheter	Summa
Norrbottns län	403	141	544
Västerbottns »	373	267	640
Jämtlands »	—	6	6
Västernorrlands »	—	104	104
Gävleborgs »	—	1	1
Kopparbergs »	—	10	10
Summa	776	529	1305

Av ännu mindre omfattning ha *nybyggesanläggningarna* å *Alträsk kronopark* i *Norrbottns län* varit. Dessa upplåtelser göras i nära anslutning till de bestämmelser, som gälla för odlingslägenheterna, men med den väsentliga skillnaden, att lägenhetsinnehavaren efter förloppet av en fastställd försökstid på 15 år har möjlighet att förvärva fastigheten med full äganderätt. Dessa upplåtelser representera emellertid endast ett försök, anordnat för att utröna vilka förutsättningar en huvudsakligen på myrodling baserad jordbrukskolonisation kan komma att visa sig äga i de nordliga trakter, där försöket är förlagt. Av de 50 kolonat, som utlagts å den torrlagda myren vid Alträsk, ha nämligen enligt Kungl. Maj:ts beslut tills vidare endast 10 på försök fått upplåtas.

På grund av en utav 1914 års sommarriksdag avlåten skrivelse har Kungl. Maj:t vidare genom tillkallade sakkunnige låtit uppgöra en plan för inventering av den tillgängliga odlingsjorden å kronomarkerna i *Norrland och Dalarne*. Enligt denna plan skola odlingsmarkerna å kronoparkerna och de s. k. stockfångstskogarne närmare undersökas, under det att kronoöverloppsmarkerna, renbetesfjällen i Jämtlands län, de till bergshanteringens understöd anslagna skogarna och de till utarrenderade jordbruks-

domäner hörande skogarna, liksom skogarna å ecklesiastika boställen undantagits från undersökning. Denna skall omfatta samtliga inom undersökningsområdena belägna *torvmarker* av den omfattning, att de ensamma eller tillsammans med andra i närheten (på mindre än 1 kilometers avstånd) belägna torvmarksområden intaga en areal av minst 15 hektar. Undersökningen går i främsta rummet ut på att skilja emellan kärrmarker och den för odling otjänliga mossmarken samt att angiva ytvegetationens sammansättning, torvlagrets art och mäktighet samt bottnens beskaffenhet, vartill komma vissa iakttagelser rörande lutnings- och avdikningsförhållanden m. m. Dessutom undersökes även *fastmark*. Dels uppsökes för varje odlingsområde å torvmark ett närbeläget fastmarksområde, som ägnar sig till byggnadsplats och till uppodling av en mindre för potatis- och kornodling användbar fastmarksåker och dels eftersökes, där det utan större tidsutdräkt låter sig göra, även sådan fastmarksjord, som lämpar sig att bilda lägenheters egentliga odlingsmark. Större myrjordområden med mer än 100 hektars areal, för vilkas torrläggning skulle erfordras dyrbarare utdikningsföretag, undersökas efter en enklare, mera summarisk undersökningsmetod.

Inventeringsarbetet, som samtidigt igångsatts inom alla de sex nordligaste länen, verkställes av 15 å 20 st. särskilt förordnade undersökningsförrättare, lantmätare och agronomer, och beräknas komma att taga en tid av 4—5 somrar.

Samtidigt med dessa undersökningar är den s. k. *kolonisationskommittén* sysselsatt med att uppgöra förslag till närmare grunder för upplåtelse å dessa kronomarker, för inlösen av de s. k. ströängarna m. fl. i samband med kolonisationen å kronomarkerna i Norrland och Dalarna stående spörsmål.

Såsom härav framgår är frågan om de å kronoparkerna befintliga odlingsmarkernas tillgodogörande för kolonisationsändamål således för närvarande föremål för omfattande utredningar.

Åtgärder för kolonisation å bolagsjord.

Även frågan om tillgodogörandet av de odlingsmarker, som finnas i enskild ägo, har under den sista tiden varit föremål för ett livligt intresse ifrån olika håll. Så har nationalföreningen mot emigrationen tillsatt en kommitté för utredning av denna fråga, liksom också en av de norrländska landstingen tillsatt kommitté, som går under benämningen »landstingens norrländskkommitté», har samma fråga på sitt program.

Nationalföreningen mot emigrationen har särskilt tagit sikte på, huru

de jordbruksfastigheter, som finnas i sågverksbolagens ägo, skola kunna tillgodogöras för kolonisationen, och har för att bidra till utredningen av den frågan under sistlidet år inbjudit representanter för de norrländska sågverksbolagen till en överläggning i Stockholm. Av de vid detta möte förda förhandlingarna synes emellertid, som om sågverksindustriens förnämsta intresse på detta område för närvarande vore riktat på att få till stånd en ändring i de grundsatser för fastighetsbildningar, som fått sitt uttryck i den s. k. norrlandslagstiftningens bestämmelser i fråga om ägostycknings- och jordavsöndringsinstitutet. Den genom lagen den 25 juni 1909 införda inskränkningen i rätten att erhålla ägostyckning tillkom, som bekant, för att råda bot på de missförhållanden, som framträtt därigenom att vid ägostyckning de för jordbruksändamål avsatta lotterna ofta tilldelades en alldeles otillräcklig areal husbehovsskog. Då den jordbrukande befolkningen i Norrland emellertid icke kan undvara husbehovsskog till byggnader och vedbrand samt till kreatursbete m. m., blev det nödvändigt att genom lagstiftningens ingripande råda bot på de framträdande missförhållandena. Enligt den inskränkning i ägostyckningslagen, som infördes genom lagen den 25 juni 1909, gäller, att ägostyckning icke får ske i de norrländska länen utan att tillstånd därtill lämnats av vederbörande Konungens befallningshavande. Vid prövning av ansökning om ägostyckning har Konungens befallningshavande att taga hänsyn till, huruvida den hemmanslott, som enligt ägostyckningsplanen skall erhålla inägojord, med hänsyn till såväl denna jords omfattning som ock till den myckenhet husbehovsskog, odlings- och mulbetesmark, som tilldelas lotten, blir tjänlig för jordbruk. Består hemmanslott huvudsakligen av skogsmark, må emellertid, ändå att lotten icke varder tjänlig för jordbruk, dit läggas mindre del av inägojorden, där sådant av särskilda omständigheter påkallas och hemmanets jordbruk icke därigenom märkligt försvagas. Beträffande den areal inägojord, som ansetts erforderlig för att den nya ägolotten skall anses lämplig för jordbruk, har man i allmänhet ej följt några bestämda normer, utan i varje särskilt fall prövat, huruvida ägostyckningen med hänsyn till lagens bestämmelser kunnat anses lämplig. Endast i Gävleborgs län har man, där ej lokala förhållanden eller andra omständigheter påkallat undantag, utgått ifrån den normen, att en hemmanslott ansetts tjänlig för jordbruk, då inägojorden omfattat 5 à 7 hektar med en skogslott, motsvarande omkring 4 hektar medelgod skogsmark för varje hektar inägojord. Beträffande skogsanslagens storlek bestämdes ej heller några minimigränser, utan överlämnades frågan därom till Konungens befallningshavandes prövning i varje

särskilt fall. Dessa ha i regel hållit sig betydligt under norrlandskommitténs minimisiffror. Så meddelas i landshövding *J. Widéns* utredning om den norrländska förbudslagstiftningens verkningar, att Konungens befallningshavande i Jämtlands län redan ganska snart efter den inskränkande lagens införande fastslog ett minimum av 15 hektar skogsmark, dock något högre för vissa delar av länet, och att år 1913 omkring 20 hektar var minimum. För Västernorrlands län har beräknats minst 15 hektar god skogsmark eller 30 hektar dålig skogsmark för en normal jordbrukslägenhet. Närmast norrlandskommitténs förslag synes Konungens befallningshavande i Gävleborgs län ha hållit sig, i det att här, enligt angiven källa, en hemmanslott för att vara tjänlig för jordbruk ansetts böra innehålla 20—30 hektar skogsmark av medelgod beskaffenhet, och vid ägostyckningar i regel beräknats 4 hektar medelgod skogsmark med tillgång till odlings- och mulbetesmark för varje hektar inägojord, som tillagts ägolotten.

I regel synas Konungens befallningshavande vid bestämmandet av husbehovsskogens areal ha stött sig på ett av domänstyrelsen den 16 november 1907 i ett besvärsmål avgivet yttrande, enligt vilket inom vissa socknar i Västernorrlands län den minimiareal husbehovsskog, som ansågs böra tilldelas en normal jordbrukslägenhet, beräknades till minst 15 hektar god skogsmark eller minst 30 hektar dålig skogsmark med ökning uppåt, i den mån inägorna hade större omfattning.

Det är emot dessa inskränkande bestämmelser och deras tillämpning, som det här ovan omnämnda, av nationalföreningen mot emigrationen sammankallade mötet med norrländska sågverks- och skogsmarksägare närmast vände sig. För den norrländska kolonisationsfrågan, i vad den avser tillgodogörandet av kolonisationsmöjligheterna å bolagsjorden, tillsattes även vid det nämnda mötet en kommitté. Huruvida denna kommitté kommer att upptaga kolonisationsfrågan i hela dess utsträckning, således även frågan om tillgodogörandet av de oerhörda arealer odlingsjord, som finnas på bolagsjorden i Norrland och Dalarna, eller om den kommer att inskränka sig till frågan om det sätt, på vilket inägojorden skall kunna fränskiljas skogsmarken och med minsta uppoffring av skogsmark användas till bildande av nya fastigheter, torde framtiden komma att närmare utvisa.

Åtgärder för kolonisation å bondejord.

De största möjligheterna för kolonisation och nybildning av jordbruk finnas på bondejorden. Något planmässigt arbete för ett kraftigare be-

främjande av denna fastighetsbildning har emellertid icke vidtagits ifrån statens sida. Visserligen kan man säga, att alla åtgärder, som underlättat jordstyckningen, indirekt verkat befrämjande på kolonisationen å bondejorden i Norrland, och att alla anslag, som anvisats för myrjordsutdikningarna, också indirekt verkat i samma riktning, men någon genomtänkt och enhetlig plan för att kraftigt befrämja tillgodogörandet i kolonisationssyfte av de stora arealer goda odlingsmarker, som finnas å bondejorden i Norrland, har emellertid ännu ej blivit uppgjord; och detta ehuru emigrationsutredningen visat, att en stark emigration under de sista årtiondena börjat att utgå även ifrån den norrländska bondeklassen, och ehuru man vet, att många av de hemman, från vilka denna emigration utgått, disponera över stora arealer god odlingsmark, som därest den bleve tillgodogjord skulle lämna plats för flere nya hemmansbruk.

Vill man motverka emigrationen, särskilt från Norrland, så är det emellertid av den allra största betydelse, att man söker ställa det så, att den jordbrukande befolkningens ungdom finner anledning att stanna kvar vid jordbruket och genom fortsatt brytande av ny bygd öka möjligheterna för sig att från jordbruket få sin utkomst. Inga lämpa sig bättre till kolonister än böndernas egna söner och döttrar. De mest praktiska åtgärderna för Norrlands fortsatta uppodling och kolonisation äro därför de, som inriktas på att bereda denna befolkningsgrupp ökade möjligheter att erhålla självständiga jordbruk och att å dessa få en tryggad utkomst. För detta ändamål är det nödvändigt, att de gamla fastigheterna i långt raskare tempo än hittills skett uppdelas i nya brukningsdelar. I vissa delar av Norrland är ägostyckningen visserligen redan så långt driven, att fastigheternas fortsatta uppdelning på nya brukningsdelar icke är önskvärd, men inom större delen av Norrland hava hemmanen ännu så stora arealer av goda odlingsmarker, att denna fara icke alls föreligger. Och i ett mycket stort antal fall äro förhållandena också sådana, att man icke kan räkna med, att dessa odlingsmarker kunna komma till full användning, förrän de allt för stora hemmanen blivit uppdelade på flere nya brukningsdelar.

Med hänsyn till brukningsdelarnas areal bilda de norrländska länen en grupp för sig, såsom framgår av följande sammanställning av brukningsdelarnes areal i hektar åren 1865 och 1910.

Område	1865	1910
Norrbottens län	387	249
Västerbottens »	268	132
Jämtlands »	428	224
Västernorrlands »	147	95
Gävleborgs »	108	103
Hela Norrland	255	150
» Sverige	65	58

Under det att medelarealen för hela landet år 1910 uppgick till 58 hektar per brukningsdel, uppgick den för Norrland till 150, varierande från 249 hektar i Norrbottens län till 95 hektar i Västernorrlands län.

Även om ägodelningen under de sista 50 åren varit mycket kraftigare i de norrländska länen än i det övriga landet, så finnes tydligtvis i Norrland ännu ett mycket stort spelrum för en fortsatt ägodelning. Isynnerhet gäller detta för Jämtlands och Norrbottens län, där brukningsdelarnes areal ännu år 1910 var nästan lika stor som den år 1865 var inom Västerbottens län och mycket större än den då var inom Västernorrlands och Gävleborgs län. Flertalet hemman i övre Norrland innehålla också stora arealer odlingsmark, som först vid hemmanens fortsatta delning kunna helt tillgodogöras.

Skall detta i större utsträckning än hittills skett kunna genomföras, så är det emellertid nödvändigt, att en del av de svårigheter, som nu ligga hindrande i vägen för en kraftigare fastighetsnybildning å bondejorden, genom statens ingripande bliva undanröjda.

Svårigheterna för en intensivare kolonisation å bondejorden i Norrland.

Dessa äro av flera olika slag. De viktigaste äro 1) de, som stå i samband med själva fastighetsbildningen vid användandet av det ena eller andra styckningsförfarandet och 2) de, som sammanhånga med den nya fastighetens uppodlande och bebyggande.

Svårigheter av lantmåteritekisk natur.

Dessa hava varit och äro allt fortfarande synnerligen framträdande. Först och främst ha kostnaderna för lantmåteriförrättningarna ofta blivit

oskäligt betungande. Isynnerhet har detta gällt de laga skiftena. Visserligen lämnade staten mindre flyttningsbidrag till dem, som måste utflytta, men det oaktat blevo skifteskostnaderna i de flesta fall mycket höga. I vissa byar ha de till och med överstigit hela taxeringsvärdet. Till någon del kan detta ju ha berott därpå, att taxeringsvärdena satts för låga, men under alla omständigheter ha omkostnaderna, i allmänhet taget, blivit i hög grad betungande för skiftesdelägarne. Detta förhållande har bland annat varit en väsentlig anledning till den omflyttning av Norrlands jord ur bondehand till bolagsägo, som i det föregående omnämnts.

Fruktan för de stora kostnaderna vid utflyttningar har dessutom verkat, att utflyttningarne så mycket som möjligt undvikits och skiftesläggningen därigenom blivit sådan, att den direkt motverkat landets uppodling. Stora odlingsmarker ha genom en olämpligt utförd skiftesläggning kommit att för lång tid framåt undandragas odlingen. I 1827 års skiftesstadga föreskrevs, att förrättningsmännen skulle noga tillse, att skiftena icke gåvos oformliga figurer, utan så mycket ägornas beskaffenhet och belägenhet det medgäve, bleve regelbunda och skiljolinjerna räta samt till inhägnad bekväma; samt att längden, särdeles hos inrösningsjorden, om möjligt icke mer än dubbelt överstege bredden, och att indelningen i allmänhet borde göras så, att var och en så vitt möjligt var kunde vinna de bekvämligheter, som för ett förmånligt lantbruk erfordrades. Dessa bestämmelser voro ju ganska tydliga, men erfarenheten har visat, att man i allt för stor omfattning begagnade sig av stadgans tysta medgivande att göra undantag, då sådant av naturförhållandena betingades, och även i oträngda fall åstadkom en skiftesläggning, som stod i fullständig strid med de i skiftesstadgan uttalade grundsatserna. Det är sålunda ingen sällsynthet, att skogsskiften utlagts, som ha endast ett eller annat tiotal meters bredd, med en längd uppgående till en mil eller mera. De särskilda delägarnas skogsskiften sträcka sig sålunda ofta som en mängd smala parallella band eller solfjädersformigt ordnade strålar, vilkas ena ända stöter till inägorna eller flottleden, under det att den andra berör byområdets periferi. Då de längre bort belägna delarne av dessa skiften i många fall innehålla god odlingsmark, är det lätt att inse, huru hinderlig en dylik skiftesläggning blir för sådana markers tillgodogörande för odling. Den olämpliga skiftesläggningen medför dessutom påtagliga olägenheter för skogsvården och i flera andra hänseenden.

Anledningen till dessa missförhållanden har man att söka dels uti de allt för små utflyttningsbidragen, som gjorde skiftesdelägarne synnerligen obenägna att underkasta sig utflyttningar, och dels uti lantmätarnes be-

roende av rekvisiterna, vilket gjorde att de, för att ej gå miste om för rättningarna, blevo allt för benägna att även emot skiftesstadgans föreskrifter ställa sig skiftesdelägarnes önskningsar till efterrättelse.

På grund härav är det på många ställen en nödvändig förutsättning för de vidsträckta på bondejord befintliga odlingsmarkernas tillgodogörande, att vederbörande byalags ägoområde blir föremål för nytt laga skifte. Huru trängande detta önskemål i många fall skall ställa sig, kan man förstå därav, att det oaktat nuvarande svåra bestämmelser på detta område finns byar, t. ex. Ålunds by i Byske socken i Västerbottens län, som kunnat ena sig om att begära nytt laga skifte. På detta område har skiftesstadgekommittén föreslagit en del nya bestämmelser, som torde komma att underlätta erhållandet av nya laga skiften.

Där skiftesläggningen redan vid laga skiftet blivit så olämplig som i Norrland ofta är fallet, är det klart, att även den sekundära jordstyckningen i de flesta fall kommit att lida av samma fel som det laga skiftet: genom hemmansklyvningar och ägostyckningar bli de långa smala skiftena i regel ändå smalare. Det fins flerstädes hemman, bildade genom klyvning efter längden, vilkas längdutsträckning är mera än 100 gånger större än deras medelbredd.

En annan svårighet för nybildningen av nya brukningsdelar å bondejordbruken är den hos stora delar av bondebefolkningen ännu kvarlevande obenägenheten emot hemmansdelningar. Man önskar, att hemmanet med oförminskad ägovidd skall generation från generation gå från far till son. Och skall en hemmansdelning ändå komma till stånd, så uppskjutes den i regel till arvskiftet, varvid delningen vanligen äger rum med användande av den form för jorddelning, som kallas hemmansklyvning och som karaktäriseras därav att de nya brukningsdelarnes ägor alltid komma att uppvisa i huvudsak samma blandning av åker, äng och utmark, som det ursprungliga hemmanet.

Tydligt är emellertid, att det för ett rationellt tillgodogörande av ett bondehemmans odlingsareal skulle vara mycket lämpligare, att *dels* vid delningen använda den nya form av jorddelning, som är känd under namn av *ägostyckning* och som karaktäriseras därav, att hemmanet uppdelas uti vissa på förhand på marken bestämda områden, varefter hemmanets skattetal fördelas på de nya ägototterna efter deras storlek och beskaffenhet, och *dels* att denna förrättning verkställdes i god tid, förrän de nya brukningsdelarne skulle övertagas av de nya ägarne, som väl i de flesta fall skulle vara bondens egna söner eller mågar. I så fall kunde de nya brukningsdelarne komma i åtnjutande av det stöd och den hjälp från stam-

hemmanet, som de så väl behöva, då det gäller att på mer eller mindre oodlad mark bygga upp ett eget hem.

Den lämpligaste ordningsföljden vid en dylik fastighetsbildning är den, att odlingsmarken å den ifrågasatta nya brukningsdelen först blir åtminstone till någon del uppodlad, innan det nya jordbruket blir taget i anspråk såsom en självständig brukningsdel. Om nyodlingsarbetet företages, medan den blivande nya brukningsdelen ännu ligger i sambruk med den fastighet, från vilken den skall avskiljas, så vinnes bland annat den fördelen, att nyodlingen ej behöver forceras, utan kan så småningom utföras å tid, som blir övrig från annat arbete; att den alltid viktiga och särskilt för nyodlingar å fast mark ofta svårösta gödsel frågan kan på lämpligaste och mest praktiska sätt ordnas i samband med den äldre fastigheten; och att det nya jordbruket, då det blir utbrutet såsom särskild brukningsdel, redan ifrån början har en viss areal odlad jord att stödja sig på. Var och en, som sett de stora svårigheter, som möta den, som skall slå sig ned såsom nybyggare på ett förut oodlat område, där ej blott nya byggnader skola uppföras utan även ny mark skall brytas från rot och sten, skall lätt inse, att det erbjuder mycket stora fördelar att få nybilda en jordbrukslägenhet med stöd ifrån en äldre sådan; att en på det ovan antydda sättet bedriven nybildning av jordbrukslägenheter därför måste anses synnerligen lämplig; och att det på grund härav borde vara ett angeläget statsintresse att så mycket som möjligt underlätta denna den naturligaste och lämpligaste formen för egnahemsbildning.

Även i ett annat avseende skulle en fastighetsbildning i denna ordning komma att medföra mycket stora fördelar; och det är med hänsyn till de svårigheter, som *arvskiftesproblemet* erbjuder för hela vårt lands bondejordbruk på grund av den starka skuldsättning av bondehemmanen, som förorsakas av de improduktiva och betungande fastighetslån, som ofta måste upptagas för utlösande av de arvingar, som ej kunna stanna kvar på den gamla fädernegården. Dessa svårigheter ha gjort, att man mångenstädes börjat att spekulera över möjligheten av att för bondejordens vidkommande få upphävd den lika arvsrätten och i stället få till stånd en ny lagstiftning på detta område, varigenom hemmanens rättsliga och tekniska söndersplittring skulle förhindras, gårdarnes besutenhet upprätthållas och rätt beredas tillträdaren av ett arvfallet hemman att utlösa sina medarvingar enligt en annan och lägre värdering än som motsvarar hemmanets marknadsvärde. Det är som bekant isynnerhet prof. *Nils Wohlin*, som gjort sig till tolk för dessa »reformkrav».

Enligt min åsikt är ett dylikt radikalt ingripande i arvskifteslagstift-

ningen, åtminstone vad Norrland beträffar, icke nödvändigt för att råda bot för de ifrågakvarande svårigheterna. Om ett bondehemman saknar odlingsmöjligheter eller om hemmansinnehavaren försummar att för odling tillgodogöra sig förefintliga odlingsmöjligheter, då inträda vid arvskiftet ofelbart de ovan framhållna svårigheterna. Men har en hemmansinnehavare däremot varit i tillfälle att redan på ett tidigt stadium ägostycka sitt hemman på ett sådant sätt, att dess odlingsmöjligheter blivit på lämpligt sätt tillgodogjorda, och har han genom ett kraftigt stöd ifrån det allmännas sida i form av avdikningsanslag, nyodlingslån och egnahemslån blivit i tillfälle att intressera sina söner för att uppodla och bebygga de genom ägostyckningen erhållna nya bruksdelarne, så blir situationen vid arvskiftet en helt annan än i det först angivna fallet. Även nu kan det bli fråga om en skuldsättning, men på ett helt annat sätt. Den, som stannar kvar på hemgården, behöver ej likvidera sina medarvingar genom upptagande av ett betungande fastighetslån; även deras arvslott utgår i form av hemman, och den lika arvsrätten behöver således ej suspenderas.

Emellertid erbjuder den norrländska ägostyckningslagen i dess nuvarande form mycket väsentliga svårigheter för en dylik anordnings genomförande. Konungens befallningshavande skall vid prövande av förslagen till ägostyckningar tillse, att de nya ägototterna bliva tjänliga till jordbruk med hänsyn såväl till inägojordens omfattning som också till den myckenhet husbehovsskog, odlings- och mulbetesmark, som tilläggas lotterna. I många fall torde det bliva nödvändigt att för ett rationellt utnyttjande av hemmanets odlingsjord låta en eller annan lott bliva utan eller med otillräcklig areal inägojord och i stället endast tilldela den odlingsmark; och i sådant fall kan det ofta vara osäkert, om Konungens befallningshavande, med den avfattning den norrländska ägostyckningslagen nu har, skall anse sig berättigad att fastställa ägostyckningsplanen. En revision av denna i en sådan riktning, att de här framhållna önskemålen kunna tillgodoses utan att det med norrlandslagstiftningen avsedda syftmålet förfelas, måste således anses synnerligen önskelig.

Även bestämmelserna i den norrländska avsöndringslagen lägga stundom hinder i vägen för en kolonisation å bondejord. Även om det kunnat med intyg styrkas, att stamhemmanet haft hundratals hektar god odlingsmark, så har begärd avsöndring av Konungens befallningshavande måst avslås, så snart någon mera avsevärd del av stamhemmanets inägojord blivit tillagd avsöndringen. Dessa fall äro visserligen av mindre betydelse, men böra tydligtvis också bliva föremål för en närmare utredning, om frågan om den norrländska styckningslagstiftningens revision

med hänsyn till kolonisationen å bondejorden i Norrland av Kungl. Måjt skulle upptagas till prövning.

Även för den i det föregående berörda frågan om en kolonisation å bolagsjorden i Norrland är denna fråga av mycket stor betydelse.

Det är emellertid ej nog med att förefintliga svårigheter med hänsyn till ägostyckningslagstiftningen undanröjas. Skall en efter rationella grunder ordnad kolonisation å bondejord i Norrland kunna få någon större omfattning, så måste därutöver direkta åtgärder vidtagas för att främja och leda en dylik verksamhet. Enligt min åsikt skulle detta önskemål kunna kraftigt befrämjas, om hushållningssällskapen finge möjlighet att underlätta ägostyckningarna genom att i de fall, där sådant vore av behovet påkallat, även kunna ekonomiskt stödja dessa strävanden. Det anslag å 30,000 kronor, som riksdagen under flere år anvisat till bestridande av kostnaden för vissa lantmåteriförrättningar, har just avsett att underlätta egnahemsbildandet på detta område, men detsamma har, såsom de i statsverkspropositionerna meddelade översikterna beträffande anslagets användning tydligt visat, icke lett till önskat resultat, i det att anslaget blivit så gott som oanvänt. Också har detsamma genom beslut vid 1917 års riksdag numera blivit minskat till 20,000 kronor. Det av statsmakterna åsyftade ändamålet med det nämnda anslaget torde ej heller kunna förverkligas, förrän befattningen med understödens utdelande anförtros åt de organ, som närmast ha till uppgift att främja och leda det mindre jordbrukets utveckling på olika områden, nämligen hushållningssällskapen. Ätminstone gäller detta för de fem nordligaste länen, där de största arealerna odlingsmark finnas att tillgå på de enskildas ägoområden, och där en fortsatt jorddelning därför också har de största och naturligaste betingelserna. På grund härav måste det anses i hög grad önskvärt, att de norrländska hushållningssällskapen utav medel, som av riksdagen kunna komma att anvisas till understödande av enklare lantmåteriförrättningar, årligen erhålla ett visst belopp att användas till understödande med större eller mindre bidrag av sådana ägostyckningar å bondehemman, som avse dessas uppdelande i flere brukningsdelar och som verkställas på ett sådant sätt, att de nya brukningsdelarna få förutsättningar att genom fortsatt uppodling av tillgänglig odlingsmark bilda nya självständiga jordbruk.

Ett dylikt anslag skulle kunna i mycket hög grad bidraga till Norrlands inre kolonisation såväl direkt som också och kanske i ändå högre grad indirekt genom att fästa alla vederbörandes uppmärksamhet på vilka stora inressen det här gäller att tillvarataga för hindrande av emigrationen och till ökande av landets nationalförmögenhet.

Svårigheter vid de nybildade fastigheternas uppodling och bebyggande.

Den förnämsta förutsättningen för en fortsatt uppodling och kolonisation av Norrland med bondejorden såsom underlag är de stora sumpmarkernas torrläggning med anslag från norrländska avdikningsanslaget.

De för detta ändamål anvisade anslagen hade ursprungligen avsetts endast för sådana företag, som avsågo minskande av frostländigheten i den sumpmarken omgivande bygden. Den fond, från vilken anslaget utgick, kallades därför frostminskningens fonden. År 1907 vidtogs emellertid en beaktansvärd ändring beträffande fondens användning, i det att de för det nämnda året anvisade medlen uppdelades på två särskilda anslag, det ena under benämningen »norrländska avdikningsanslaget» och det andra under benämningen »allmänna frostminskningens anslag». Det förra av dessa anslag avser understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län, vare sig ändamålet med företaget är uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet. Det senare anslaget avser däremot understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av sådana myrutdikningar och vattenavtappningar inom övriga delar av riket, vilkas ändamål är att minska frostländigheten.

Genom denna ändring av bestämmelserna för »frostminskningens anslaget» gavs erkännande åt den grundsatsen, att anslag i Norrland kan erhållas för utdikning även av sådana sumpmarker, som torrläggas för odlingsändamål; och säkerligen skall denna ändring i villkoren för åtnjutande av dessa avdikningsanslag bliva av stor betydelse för det norrländska jordbrukets fortsatta utveckling.

Det norrländska avdikningsanslaget har sedan måst avsevärt ökas. För år 1907 bestämdes det till 500,000 kronor, för vart och ett av åren 1908—1911 till 700,000 kronor, för år 1912 till 800,000 kronor och för år 1913 till 1,100,000 kronor, med företrädesrätt för sökande från Gävleborgs län och Dalarna att av detta belopp erhålla bidrag till högst 100,000 kronor. Och då det visat sig, att fonden oaktat dessa ökningsar ändå icke räckt till att tillgodose alla sökande, utan dessa fingo vänta under många år, innau de kunde få de dem tillkommande bidragen, så beviljade 1914 års vinter-riksdag en tillfällig höjning av det norrländska avdikningsanslaget till 1,900,000 kronor, fortfarande med företrädesrätt för sökande från Gävleborgs län och Dalarna till ett belopp av 100,000 kronor.

Den utsträckning, i vilken dessa anslag tagits i anspråk, framgår av nedanstående tabell.

Tabell över sjösänkings- och andra vattenavtappningsföretag i Norrland, vilka under åren 1841—1914 erhållit statsbidrag.

Område	Antal företag	Vattenbefriad eller förbättrad jordvidd i hektar	Beräknad kostnad		Statsbidrag			
					Anslag		Lån	
			Kr.	öre	Kr.	öre	Kr.	öre
Norrbottnens län	628	75,972	5,795,607	34	2,585,280	52	87,186	—
Västerbottnens »	1,527	138,160	13,130,921	50	5,943,656	79	149,410	—
Jämtlands »	410	85,526	6,237,020	15	2,667,811	39	27,100	—
Västernorr. »	244	10,280	1,106,185	48	462,836	02	29,270	—
Gävleborgs »	127	21,083	2,054,146	86	552,994	29	399,440	—
Hela Norrland	2,936	331,921	28,323,881	33	12,212,579	01	692,406	—
» Sverige	4,824	711,507	67,924,203	24	14,471,773	83	25,811,804	19

Härav framgår, att Västerbottnens län i största utsträckning begagnat sig av dessa anslag och därefter Jämtlands och Norrbottens län, under det att Västernorrlands och Gävleborgs län endast i mindre utsträckning begagnat sig av de fördelar, som dessa anslag erbjuder.

På grund av de utav statens lantbruksingenjörer uppgjorda kostnadsberäkningarna kan man lätt beräkna genomsnittskostnaden för de arealer nyvunnen eller förbättrad jord, som erhållits vid de s. k. »krondikningarna». Genomsnittskostnaden per hektar ställer sig ganska olika i olika delar av landet och under olika år, men i allmänhet blir denna kostnad lägre vid de norrländska utdikningsföretagen än vid motsvarande företag i de södra delarna av landet. För femårsperioden 1910—1914 ställde sig denna kostnad, i kronor per hektar nyvunnen mark:

	1910	1911	1912	1913	1914	1910—1914
För Norrland	93: 40	126: 17	115: 68	106: 10	113: 38	111: 05
För hela riket	113: 11	143: 53	140: 01	118: 52	128: 70	128: 77

Vid utgången av år 1914 hade således över 12 miljoner kronor anvisats för torrläggning av sumpmarker i Norrland, varigenom mellan 3- och 400,000 hektar vattensjuk mark blivit torrlagd. Redan av dessa siffror framgår den stora betydelsen därav, att dessa markarealer verkligen komma att på ett så rationellt sätt som möjligt tagas i anspråk såsom

odlingsjord i och för det glest befolkade Norrlands fortsatta bebyggande, och att bestämmelserna för dessa anslags åtnjutande bliva sådana, att de i största utsträckning komma att gynna detta syftemål: Norrlands kolonisation.

Beträffande de utdikningsföretag av mindre omfattning, som åstadkommas med detta anslag, torde ingen förändring i villkoren behöva göras. Men däremot kan det ifrågasättas, om det icke för de större företagen skulle kunna bliva till ömsesidigt gagn såväl för staten som för de enskilda, om vissa ändringar infördes i de allmänna bestämmelserna. Staten lämnar nu i anslag hälften av den summa, vartill det uppgjorda kostnadsförslaget uppgår; men i de fall, där utdikningsföretaget på grund av sumpmarkernas stora areal måste göras mera omfattande, blir det för de enskilda ofta förenat med mycket stora svårigheter att mäktas med den andra hälften av utdikningskostnaden, så mycket mera som markägarna ofta icke bli i tillfälle att för odlingsändamål tillgodogöra sig mer än en liten bråkdel av den genom torrläggningen vunna odlingsmarken. Nu är det visserligen sant, att den genom torrläggningen vunna markarealen ändå får ett större värde för fastigheten genom den skog, som den i många fall så småningom kommer att bära; men det är tydligt, att det åtminstone i de fall, där det är fråga om en odlingsmark av bättre beskaffenhet, måste ifrån statens synpunkt sett, betraktas såsom ett stort slöseri att ej för odlingsändamål begagna den vunna marken. Detta så mycket mera som det ju anses vara ett viktigt statsintresse att tillhandahålla lämplig odlingsmark åt personer, som önska sådan för bildande av nya jordbruk.

Såsom exempel på dylika i enskild ägo befintliga odlingstrakter av god beskaffenhet men omöjliga att nu tillgodogöra, kan anföras de stora myrkomplexen Saltmyran och Fetmyran i Arvidsjauras socken i Norrbottens län, vilka av alla myrjordsexperter förklarats vara av den ypperligaste beskaffenhet såsom odlingsmark, men som till större delen ägas av hemmansägare i några små lappmarksbyar, utan ekonomisk möjlighet att, även om anslag erhöles, kunna utdika desamma.

Kunde man nu ändra villkoren för erhållande av bidrag ifrån norrländska avdikningsanslaget så, att i de fall, där det gäller större avdikningsföretag, genom vilka komma att torrläggas större arealer än att de i företaget ingående fastigheterna på långa tider kunna för odling tillgodogöra desamma, staten kunde lämna ett större bidrag än de nu bestämda 50 % av odlingskostnaden, emot att deltagarna till staten avstode en viss i förhållande till det ökade anslaget fastställd areal av den torr-

lagda marken, som sedan av staten kunde disponeras för kolonisationsändamål, så skulle många avdikningsföretag, som med nuvarande bestämmelser måste anses alltför omfattande för att kunna ifrågakomma, kunna komma till stånd. Kunde vederbörande jordägare genom att avstå ifrån en del av den för dem i dess nuvarande skick värdelösa marken få hela eller åtminstone större delen av odlingskostnaden gäldad med statsmedel, så skulle de tydligtvis därigenom vinna många stora fördelar. De fingo ett stort, mer eller mindre frostförande sumpmarksområde i byns närhet torrlagt, de fingo möjlighet att se sin närmaste bygd talrikare befolkad med alla de ökade möjligheter för bygdens utveckling i olika riktningar, som detta skulle medföra, varjämte de under den tid torrlägningsarbetet pågick fingo en god arbetstillgång i sin omedelbara närhet. Och för staten borde ett dylikt arrangemang också medföra stora fördelar. En kolonisation och bosättning, som kan stödja sig på redan befintlig bygd, har helt andra förutsättningar att giva ett gott resultat än en kolonisation långt bort från den gamla bygden. Arbetet med kolonisationsområdets iordningställande, vilket staten aldrig kan komma ifrån, så snart det gäller ett huvudsakligen på sumpmarker förlagt kolonisationsområde av någon större omfattning, bör i detta fall bliva långt billigare än om motsvarande arbete skall med lejd arbetskraft utföras på en mer eller mindre avlägsen kronopark. Och kommunikationer, undervisningsväsende och mycket annat ordnar sig också i det förra fallet mycket lättare än i det senare, oavsett att ett på detta sätt vunnet kolonisationsområde på grund av vissa folkpsykologiska skäl, som jag ej här behöver utveckla, kommer att bliva långt mera begärligt än ett inne i skogen långt bort från kommunikationer och bygd beläget kolonisationsområde.

Den största svårigheten med detta förslags genomförande är den, huru nödig skogsmark skall kunna erhållas för de på detta sätt erhållna myrjordsområdena. Det är en fråga, som emellertid under alla omständigheter ej torde kunna a priori lösas, utan som måste komma till övervägande i varje enskilt fall. Där kronopark ligger i närheten torde de nytillträdande kolonisterna för större delen av sitt virkesbehov bliva hänvisade till denna; men där den utvägen icke finnes att tillgå, måste husbehovsvirke på ett eller annat sätt tillförsäkras dem ifrån de hemman, å vilkas ägor utdikningen verkställts. Överallt där en större bosättning å utdikade myrmarker kommer till stånd, torde man emellertid i Norrland liksom annorstädes, där sådan kolonisation förekommer, bliva tvungen att räkna med att åtminstone en del av fastigheternas bränslebehov måste tillgodoses medels brännrotv. För övrigt måste denna fråga naturligtvis

bliva föremål för särskilt överbäggande i varje enskilt fall, då det gäller att på detta sätt medelst norrländska avdikningsanslaget på de enskildes äggområden bereda mark för inflyttade kolonister. Då det härvid emellertid i främsta rummet gäller en förmån, som skall beredas de nuvarande markägarna, så borde det ej möta allt för stora svårigheter att komma till en tillfredsställande uppgörelse med dessa.

För tillgodogörande av de odlingsmarker, som finnas i närheten av de större byarne, behöva däremot inga sådana anordningar vidtagas. Där komma de nyvunna odlingsmarkerna att i regel behövas för att möjliggöra en fortsatt hemmansdelning å de äldre fastigheterna, och på grund av delägarnes större antal blir det också här lättare att med de nuvarande anslagen kunna finansiera även större utdikningsföretag. Men här liksom förövrigt även i många av de mindre byarne framträder en annan mycket beaktansvärd svårighet, som lägger stora hinder i vägen för de torrlagda myrmarkernas tillgodogörande för nya fastighetsbildningar, och det är svårigheten att få väg ut till de nya odlingsområdena. I ett mycket stort antal fall är det endast bristen på väg emellan den gamla byn och de nyvunna odlingsmarkerna, som hindrar en utflyttning och en nybildning på det nyvunna odlingsområdet av en kanske lika stor nyby med lika stor åkerareal som nu finnes inom hela den gamla byn.

På detta område behövs tydligtvis ett statsingripande. Om en obetydlig del av det anslag, som nu användes för själva torrläggningen, finge användas såsom bidrag för anläggande av en enkel odlingsväg till det genom torrläggningen vunna odlingsområdet, så skulle statens nuvarande, rätt avsevärda uppoffringar för torrläggningen i många fall bli till dubbel, ja mångdubbel nytta för kolonisationen.

De vägbyggnadsföretag, det här skulle bli fråga om, skulle i de flesta fall icke bli vidlyftigare, än att samma förrättningsman, lantbruksingeniören, som nu uppgör planen för själva torrläggningen, också kunde uppgöra plan och kostnadsförslag för den för odlingsmarkens tillgodogörande nödiga väganläggningen. Även dessa planer skulle naturligtvis bli föremål för granskning i lantbruksstyrelsen eller eventuellt i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som till helt nyligen jämte lantbruksstyrelsen haft även utdikningsplanernas granskning sig anförtrodd.

Det för dessa odlingsvägars anläggande nödiga statsbidraget kunde antingen tagas ifrån avdikningsanslaget, då väganläggningen ju kan betraktas endast såsom en detalj av avdikningsföretaget, avsedd att möjliggöra dettas användning för det av staten avsedda ändamålet, eller också kunde, om en sådan utväg skulle anses mera tilltalande, för detta ändamål

anvisas ett för Norrland avsett *odlingsvägsanslag*, ur vilket bidrag kunde lämnas efter grunder, som efter närmare utredning kunde komma att av riksdagen bestämmas.

En annan för det norrländska bondejordbrukets fortsatta expansion mycket betydelsefull åtgärd har varit inrättandet av den norrländska nyodlingsfonden. Denna har isynnerhet i övre Norrland visat sig vara av mycket stor betydelse, särskilt då det gällt att lägga under plog de odlingsmarker, som erhållits genom de med anslag från norrländska avdikningsanslaget verkställda torrlägningsarbetena. Över huvud taget kan man säga, att de norrländska bönderna genom denna lånefond fått en direkt påstötning att söka utöka sin areal av odlad mark; och vid den omläggning av jordbruksdriften, som nu mångenstädes pågår i syfte att med övergivande av den opålitliga myrslåttern allt mer och mer grunda sin hushållning på höavkastningen från odlad jord, har denna fond redan givit och kommer att för framtiden giva det norrländska jordbruket ett synnerligen gott stöd.

Under tidsperioden 1907—1914 har fonden inom de olika norrländska länen tagits i anspråk i den utsträckning, som framgår av nedanstående tabell.

Norrländska nyodlingsfonden 1907—1914.

Område	Antal lån	Odlad areal hektar	Beräknad kostnad		Lånebelopp		Odlingskostnad pr hektar	
			Kr.	öre	Kr.	öre	Kr.	öre
Norrbottnens län	1641	2219,87	1,222,378	83	574,497	—	550	—
Västerbottnens »	2680	3305,91	2,029,519	61	934,545	—	613	—
Jämtlands »	405	464,51	382,022	95	177,205	—	822	—
Västernorrlands »	—	—	—	—	—	—	—	—
Gävleborgs »	182	204,44	127,342	99	64,962	—	623	—
Hela Norrland	4908	6194,73	3,761,264	38	1,751,209	—	607	—
Kopparbergs län	111	133,81	91,144	—	32,555	—	680	—

Det är således i främsta rummet Västerbottnens och Norrbottnens län, som dragit fördel av denna fond, under det att Västernorrlands län icke alls och Gävleborgs och Jämtlands (liksom Kopparbergs län) endast i obe-

tydlig grad anlitat fonden. Den areal, som med hjälp av denna fond nyodlats inom Norrland under femårsperioden 1907—1914, uppgår till 6195 hektar med en odlingskostnad av i medeltal 607 kr. pr hektar.

Även denna fond skulle kunna bliva av långt större betydelse för befrämjande av det här ovan berörda kolonisationssyftet genom en mindre ändring av de för densamma gällande allmänna bestämmelserna. Fonden kom till på förslag av den s. k. norrlandskommittén i direkt syfte att hjälpa sådana jordbrukare i Norrland, som hade för liten areal odlad jord och som på grund av sitt beroende av arbetsförtjänster utom hemmet hade små möjligheter att genom nyodlingsarbete kunna utöka densamma. Därföre bestämdes lånebeloppet för varje låntagare till högst 500 kronor och högst halva beloppet av den kostnad, vartill det ifrågasatta odlingsarbetet beräknades uppgå. Med hänsyn till den uppgift fonden avsåg att fylla, måste man också säga, att dessa bestämmelser voro lyckligt funna.

Men tydligtvis skulle denna lånefond kunna i långt högre grad än hittills varit möjligt befrämja Norrlands uppodlande och kolonisation, om man vid sidan av den nämnda uppgiften även låte fonden tillgodose det behov av ökad odling, som är en av de viktigaste förutsättningarna för att ett bondejordbruk med fördel skall kunna genom hemmansklyvning, ägostyckning eller annat delningsförfarande bliva underlaget för flera familjers uppehälle och utkomst.

Ett synnerligen enkelt och billigt sätt att befrämja denna egnahemsbildning på bondejord i Norrland vore att göra den ändringen i gällande bestämmelser för lån ur norrländska nyodlingsfonden, att vederbörande hushållningssällskap berättigades att i de fall, där styckningsplan å ett bondehemman blivit uppgjord och av hushållningssällskapet genom något av detsamma utsett organ blivit granskad och godkänd, till ägaren av sådant hemman utlämna nyodlingslån *för var och en av de på detta sätt planerade ägotterna*. Ifrågasättas kan också, om ej de för detta ändamål avsedda lånen skulle kunna sättas till något högre belopp än den nu bestämda maximisiffran av 500 kronor.

På sådant sätt skulle en hemmansägare, som ville i tid planera för sina söners egnahemsbildning på fädernehemmanet, erhålla ett mycket gott stöd för detta sitt från nationell synpunkt mycket beaktansvärda strävande, och — vad kanske ändå viktigare är — genom en sådan ändring i villkoren för lån ur norrländska nyodlingsfonden skulle såväl vederbörande hushållningssällskap och deras tjänstemän som hemmansägarna själva få en direkt impuls till att ägna denna viktiga fråga en större uppmärksamhet än de hittills gjort.

Ha ägostyckningar på detta sätt kommit till stånd å ett bondehemman, och en större del av den odlingsjord, som fördelats på ägostyckningarna, blivit torrlagd och uppodlad, så bör de nya brukningsdelarnes bebyggande och iordningställande för de nya ägarne ej möta allt för stora svårigheter. Statens egnahemslån borde sedan utan svårighet kunna erhållas till så stort belopp, att det kunde räcka ej blott till nybyggnadernas uppförande utan även till att täcka möjligen återstående skuld för nyodlingen, och det utan att låntagaren behövde ikläda sig en allt för stor skuldbörda och utan att statens risk för lånet således behövde bliva allt för stor. Ty såsom förut framhållits, kan även byggnadsarbetet göras med betydligt mindre ekonomiska uppoffringar, om detsamma kan planläggas, ledas och utföras ifrån en redan färdig fastighet. Det är allmänt bekant, hurusom byggnadsföretag i Norrland, som skola utföras av staten eller allmänna institutioner, bli oskäligt dyra, under det att däremot de byggnader, som utföras av bönderna själva med användande av eget virke och egna arbetskrafter, bliva förvånansvärt billiga, åtminstone med hänsyn till de direkta penningeutläggen.

Den enda svårigheten på detta område är den, att man med det sätt, på vilket statens egnahemslån för närvarande förmedlas, icke har någon säkerhet för att låneförmedlarne alltid skola fullt inse den stora vikten av en sådan fastighetsbildning som den här skisserade, och att de på grund därav kunna antingen avslå låneansökningen eller lämna otillräckliga egnahemslån. Om frågan om ett kraftigare befrämjande av den norrländska kolonisationen på bondejord, såsom jag hoppas, blir föremål för en av Kungl. Maj:t anordnad utredning, så skulle emellertid även hit hörande förhållanden naturligtvis bliva föremål för ett närmare övervägande.

Sammanfattning.

Det program för en kolonisation på bondejord i Norrland, som jag här ovan skisserat, skulle i korthet kunna sammanfattas på följande sätt:

1:o) Norrland äger ännu oerhörda arealer god odlingsjord, isynnerhet på de jordområden, som tillhöra enskilda. Av den i enskild ägo befintliga marken ha visserligen stora arealar övergått i sågverksindustriens ägo, men den största och värdefullaste delen av de norrländska odlingsmarkerna befinner sig allt fortfarande i böndernas ägo.

2:o) De ifrån det allmännas sida vidtagna åtgärderna för Norrlands kolonisation ha hittills i främsta rummet varit riktade på tillgodogörandet av odlingsmarkerna på kronojord, vilka äro av mindre omfattning, av i

allmänhet sämre beskaffenhet och med ett ogynsammare läge än de å bondejord belägna odlingsområdena.

3:o) En jordbrukskolonisation i Norrland bör därför i främsta rummet inriktas på ett tillgodogörande av de på de flesta bondehemman förekommande odlingsmöjligheterna och på att få böndernas egna söner och döttrar att bilda de nya jordbrukslägenheterna. Dessa äga de bästa personliga förutsättningarna för en jordbrukskolonisation, och de av dem upptagna nya brukningsdelarne kunna lättast uppodlas och bebyggas, då detta arbete kan företagas, medan de ännu äro kvar i föräldrahemmet och ifrån detta kunna få hjälp och bistånd.

4:o) Hemmansdelningen bör därför företagas i god tid, förrän arvingarne skola tillträda de delar av stamhemmanet, som en gång skola tillfalla dem, så att de unga redan tidigt veta, var de en gång skola få sina hem och redan vid unga år kunna börja med att arbeta för det nya hemmets iordningställande till såväl jord som hus.

5:o) Den lämpligaste formen för denna ägodelning är den s. k. ägostyckningen, emedan denna medger, att de nybildade brukningsdelarne kunna bibehållas i sambruk med varandra i samma ägares hand, så länge detta anses lämpligt, och att de således ej behöva tagas i anspråk av de blivande ägarne, förrän de i sambruk med stamhemmanet hunnit bliva nöjaktigt uppodlade och eventuellt även bebyggda.

6:o) Genom en efter dessa grunder verkställd ägostyckning med åtföljande uppodling och eventuellt bebyggande av de nya brukningsdelarne, redan innan desamma överlämnas åt de blivande arvingarne, skulle en stor del av de olägenheter kunna undgås, som nu i allmänhet åtfölja arvskiftena, då en av arvingarne ofta måste med pengar utlösa flere syskon, varigenom hemmanen bli oskäligt belastade med improduktiva och betungande fastighetslån, och flere eller färre av böndernas söner och döttrar drivas bort ifrån jordbruket över till andra näringar.

7:o) De laga skiftena liksom de efterföljande delningsförrättningarne äro på många ställen i Norrland så olämpligt verkställda med hänsyn till skiftenas konfiguration, att det för att kunna fullt utnyttja odlingsjorden och möjliggöra utflyttningar är i hög grad önskligt, att möjligheten att erhålla nya laga skiften så mycket som möjligt underlättas. Den norrländska ägodelningslagstiftningen lägger också vissa hinder i vägen för en ägostyckning, som tillåter att på lämpligaste sätt fördela inägojorden och odlingsmarken emellan de olika brukningsdelarne, varföre en revision av denna lagstiftning bör göras på sådant sätt, att man utan att riskera det med norrlandslagstiftningen avsedda syftemålet kan få friare händer

vid styckningen av bondejordbruk, som äga tillgång till större arealer odlingsjord.

8:o) För att dessa ägostyckningar å bondehemman skola komma att på bästa sätt tillgodose kolonisationssyftet, bör ett anslag av ungefär den storlek, som det för understöd av enklare lantmåteriförrättningar hittills anvisade anslaget, ställas till de norrländska hushållningssällskapens förfogande, att av dem användas för att uppmuntra till och understödja sådana ägostyckningar å bondehemman, som avse dessas uppdelande på flere brukningsdelar och som verkställas på ett sådant sätt, att de få förutsättningar att genom fortsatt uppodling av tillgänglig odlingsmark bilda nya självständiga jordbruk.

9:o) Då de viktigaste av de å bondejord befintliga odlingsmarkerna utgöras av mer eller mindre försumpade marker, är den första förutsättningen för deras tillgodogörande, att man med anlitan av norrländska avdikningsanslaget får dessa sumpmarker utdikade. I många fall äro de för torrläggning avsedda odlingsmarkerna så vidsträckta, att de enskilda även med åtnjutande av bidrag från norrländska avdikningsanslaget ej mäktat med att verkställa utdikningen. Där så är fallet, borde villkoren för anslag kunna modifieras så, att markägarne emot avstående till kronan av viss del av den torrlagda marken kunde få hela eller större delen av torrlägningskostnaden gäldad med statsmedel. De så vunna markarealerna kunde kronan sedan upplåta åt kolonister, som saknade jord och önskade bilda nya jordbruk.

10:o) För att möjliggöra en utflyttning till de genom torrläggningen vunna odlingsområdena, bör anslag lämnas även till anläggande av enklare vägar ifrån den äldre bygden till odlingsområdena, antingen på så sätt att viss del av avdikningsanslaget finge användas för detta ändamål eller genom anvisande för detta ändamål av ett särskilt för Norrland avsett odlingsvägsanslag.

11:o) För att befrämja uppodlingen av de torrlagda områdena på de olika för ny fastighetsbildning avsedda ägostyckningarne, böra villkoren för lån ur norrländska nyodlingsfonden ändras så, att ägare av ägostyckat hemman, för vilket ägostyckningsplan uppgjorts på sådant sätt, att dess odlingsmöjligheter kunna tillgodogöras, skulle få rätt att erhålla minst lika stort nyodlingslån för var och en av de på detta sätt planerade ägotterna, som han nu kan erhålla för hela den oskiftade fastigheten.

12:o) Villkoren för erhållande av egnahemslån böra också underkastas en revision, så att säkerhet kan vinnas för att den här föreslagna ifrån nationalekonomisk och social synpunkt så önskvärda egnahemsbild-

ningen, som avser framskapandet av nya produktiva jordbruksfastigheter, tillförsäkras den kredit, som erfordras för de nya fastigheternas bebyggande och säkerställande i övrigt.

På grund av vad jag här ovan anfört får jag vördsamt hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en utredning, huru kolonisationen å bondejord i Norrland, genom ändring i de för Norrland gällande ägodelningslagarne och genom ändrade villkor och bestämmelser för utgående av bidrag från norrländska avdikningsanslaget och lån från norrländska nyodlingsfonden samt genom andra lämpliga åtgärder i huvudsaklig anslutning till de här ovan angivna riktlinierna för denna kolonisation, må kunna kraftigare än hittills befrämjas; och därefter för riksdagen framlägga de förslag, till vilka utredningen kan föranleda.

Stockholm i januari 1918.

Paul Hellström.

Uti ovanstående motion instämma:

C. I. Asplund.

Axel Fagerlin.

C. J. v. Essen.

O. Bergqvist.

J. A. Stenberg.

Alfred Stärner.

Gustav Rosén.

Joh. Permansson.

S. H. Kvarnzelius.

Emil Lagerkvist.

P. O. Welander.

Lars Olsson.

C. G. T. Wickman.

J. Sandler.

Carl G. Ekman.

Herman Rogberg.

J. O. Ödlund.